

ARENKUKOOSTÖÖ ÜMARLAUA SEISUKOHAD EUROOPA LIIDU MITMEAASTASE FINANTSRAAMISTIKU 2021-2027 VÄLISINSTRUMENTI OSAS

Arengukoostöö Ümarlaud leiab, et mitmeaastane finantsraamistik 2021-2027 peab tervikuna toetama kestliku arenguni jõudmist ning globaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähendamist.

Euroopa Liit on globaalsele kestlikule arengule pühendumist deklareerinud erinevates alusdokumentides, nagu Tegevuskava 2030, Pariisi Kliimalepe ja 2017. aasta suvel vastu võetud Euroopa Arengukonsensus. Need lubadused on alus, millele ehitada järgmise generatsiooni arengukoostöö instrumente. Sarnaselt teiste arengukoostöö vallas tegutsevate vabaaühendustega Euroopas leiame, et Euroopa Komisjoni planeeritud uus välisinstrument ei aita meid lähemale globaalsele kestlikule arengule ega Euroopa ning kitsamalt ka Eesti arengukoostöö eesmärkide täitmisele.

Arengukoostöö Ümarlaud rõhutab, et uue finantsraamistiku puhul ei tohi suunata varasemalt spetsiifiliselt väljaspool Euroopa Liidu eelarvet paiknenud Euroopa Arengufondi rahastust teiste välispoliitiliste või julgeoleku-alaste eesmärkide täitmiseks. Arengukoostööl on kindlad ja eraldiseisvad eesmärgid - vaesuse ning ebavõrdsuse vähendamine - mille saavutamist ei ole võimalik tagada, kui arengurahastus seotakse ning segatakse teiste eesmärkidega. Arengukoostöö ning globaalse kestliku arengu rahastamiseks mõeldud vahendeid ei tohi uues eelarveraamistikus vähendada, samuti peab arengurahastus vastama ka pärast 2021. aastat OECD DAC reeglitele. Arvestades, kui oluline on Tegevuskava 2030 Euroopa ja maailma tuleviku jaoks, tuleks sellele mõeldud rahastust hoopis suurendada. Ühegi teise valdkonna väiksematest eesmärkidest ei ole pikas plaanis kasu, kui me ei suuda jõuda majandust, keskkonda ning sotsiaalset heaolu tasakaalus hoidva ning planeedi piire austava kestliku arenguni.

Alljärgnevalt esitame oma tähelepanekud ja ettepanekud seoses Euroopa Liidu uue eelarveraamistikuga.

1. Euroopa ja Eesti arengukoostöö eesmärk on vaesuse vähendamine ja ÜRO kestliku arengu eesmärkide saavutamine. Ühe kõikehõlmava välisinstrumendi puhul on suur oht, et arengukoostöö eesmärk hägustub ning kaob teiste, lühema perspektiiviga huvide taha ära.

Ühe instrumendi puhul tuuakse ühise katuse alla kokku kulutused, mida saab OECD järgi lugeda ametlikuks arenguabiks¹ ja kulutused, mis kindlasti ei ole arenguabi. Siin peitub suur risk, et erinevate välispoliitiliste eesmärkide ühte patta panemise puhul jääb arengukoostöö tahaplaanile ning võimust võtavad näiteks Euroopa liidu majanduslikud ja kaubanduslikud huvid kindlas partnerriigis või -piirkonnas. Euroopa Liit on maailma suurim arengukoostöö rahastaja. Arengukoostöö on Euroopa Liidu välispoliitika üks osa, ent arvestades arengukoostöö spetsiifilist profiili ning ELi olulist rolli on oluline, et arengukoostöö efektiivsuse põhimõte ning konkreetse partnerriigi vajadused jääksid arengurahastuse planeerimisel keskele kohale.

¹ Ametlik arenguabi (*Official Development Assistance – ODA*) on rahvusvaheline termin, mis hõlmab arenguriikidele avalikust sektorist majandusliku arengu ja heaolu toetamiseks antavaid laene ja grante, sealhulgas humanitaarabi. Ametliku arenguabi definitsiooni ja selle alla käivad abitegevused otsustab Majandusliku Koostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) Arenguabi Komitee (DAC), mis kogub ka rahvusvahelist arenguabi statistikat.

Teine probleemkoht peitub arengukoostöö rahastuse ning Euroopasse tuleva migratsiooni ennetamise kokku segamisel. Migratsiooni ennetamine ei ole Euroopa arengukoostöö eesmärk. Samas on viimastel aastatel üha enam jõudu kogunud trend finantseerida rändega seotud kulusid arengukoostöö vahenditest. Uue mitmeaastase finantsraamistiku välisinstrumendi, samuti sinna juurde kuuluva 20% reservi puhul paneb Euroopa Komisjon tugeva rõhu just migratsioonile ja see on muret tekitav. Arengukoostööl on oluline roll migratsiooni juurpõhjustega tegelemisel, ent migratsiooni piiramine ei ole kantud inimõigustest ega arengukoostöö põhimõtetest. On oluline hoida need kaks teemat lahus ja mitte kasutada abi efektiivsuse põhimõttest lähtuvat arengurahastust Euroopa Liidu lühiajaliste eesmärkide täitmiseks.

2. Uue finantsraamistiku kinnitamisel peab suurenema EU13 riikide, sealhulgas nende kodanikuühiskonna organisatsioonide võimekus Euroopa Liidu arengukoostöös kaasa lüüa.

Euroopa arengukoostöö organisatsioonide konföderatsiooni CONCORD viis hiljuti läbi uuringu,² millest selgus, et kuigi Euroopa Liidu rahastus arengukoostööga tegelevatele organisatsioonidele on alates eelmise finantsraamistiku algusest aastal 2014 suurenenud, suunatakse üha rohkem raha suurtele rahvusvahelistele võrgustikele. See tendents jätab EU13 riikide kodanikuühiskonna esindajad suurte arengukoostöö võrgustike kõrval kaotaja positsiooni, vähendab nende võimalusi Euroopa arengukoostöö küsimustes kaasa rääkida ning raskendab väikeste organisatsioonide võimekust kodus globaalse kestliku arengu teemadel sõna võtta. Uus finantsraamistik ei tohi ebavõrdseid jõupositsioone süvendada ning peab tagama võrdsed võimalused kõikidele Euroopa kodanikuühiskonna organisatsioonidele.

3. Ühe kõikehõlmava välisinstrumendiga kaasneb risk liikmesriikide ja Euroopa Parlamendi aruandekohusluse vähenemiseks ning järelvalvevõimaluste nõrgenemiseks.

Kõikehõlmavale instrumendile on vaja konkreetset ja läbipaistvat juhtimist, mis kindlustab, et instrument toetab arengukoostöö eesmärke ja globaalset kestlikku arengut. Ühe suure välisinstrumendi raames tehtavad rahapaigutused toovad kaasa olukorra, kus erinevad ja teatud puhkudel ka konkureerivad eesmärgid ei saa piisavalt tähelepanu ning tõelise arengu alustalad nagu inimõigused, rahu tagamine, sooline võrdsuslikkus ning kodanikuõigused taandatakse n-ö toetavasse rolli. Selle tõttu ei ole võimalik mõõta Euroopa Liidu abi efektiivsust ega mõju nimetatud valdkondades. Juba praegu on abi efektiivsuse mõõtmine, eriti just naiste, laste ning erivajadustega inimeste perspektiivist, Euroopa Liidu jaoks väljakutse, see olukord ei tohi uuel eelarveperioodil halveneda.

4. Kodanikuühiskonnal on ülioluline roll kestliku arenguni jõudmisel ning inimõiguste realiseerimisel - seda peab tunnustama ja ära kasutama.

Kestlikust globaalsest arengust rääkides ei saa tähelepanuta jätta heade valitsemispraktikate olulisust, sealhulgas ka seda, kuidas valitsus arvestab kodanike vajadustega, kuidas kodanikud valitsusega suhestuvad ja kas nad nõuavad valitsuselt vastutust. Hästi valitsetud riigis on tugev kodanikuühiskond, mis muuhulgas seisab marginaliseeritud gruppide kaasamise eest, edendab

² “CSO Access To EU Funding. Eternal Instruments” CONCORD Europe

sotsiaalset lõimumist ning hoiab silma peal poliitikate kestlikkusel. Euroopa riikides on näha ja tunda kodanikuruumi kahanemist, kuid Euroopa Liit oma poliitikate ja eelarveraamistikuga saab olla negatiivsete trendide muutjaks, kodaanikuühiskonna tugevdajaks ja peavoolustajaks. Toetame arutluse all olevat mõtet luua välisinstrumenti eraldi programm just vabaühenduste toetuseks. Samal ajal tõdeme, et vähemalt sama oluline on luua eraldi ümbrik kohaliku kodanikuühiskonna toetuseks kõikides riigi- ja regioonipõhistes programmides ning igas teemaprogrammis. Ainult nii saame olla kindlad, et Euroopa Liidu arengukoostöö püüdlused partnerriikides saavad maksimaalselt rakendatud just kohaliku inimarengu edendamiseks.

On selge, et arengukoostöö valdkonda tuleb kaasata ja kaasatakse rohkem partnereid kui vaid traditsioonilised vabaühedused. Ent partnerite ringi laiendamise tõttu ei tohi kannatada arengukoostöö alustalad, nagu inimõiguste põhine lähenemine, tasakaalus kestliku arengu poole püüdlused ning vaesuse ja ebavõrdsuse vähendamine.

5. Keskmise sissetulekuga riikidega (MICs) tehtava kahepoolse koostöö aluseks ning ka arengukoostööl põhineva partnerluse lõpetamiseks ei tohi olla ainult majanduskasvu näitajad.

Majanduskasv üksi ei näita riigi arengutaset. Vaadates tulevikku on mõistlik kaasata kriteeriumite hulka ka erinevaid heaolu, inimarengut, inimõigusi ning ebavõrdsuse taset hindavaid näidikuid. Arengukoostöö eesmärgiks on vaesuse ja globaalse ebavõrdsuse vähendamine. Arvestades, et ka keskmise sissetulekuga riikides on küllalt ruumi selle eesmärgi poole püüdlamiseks, ei tohiks arengukoostöö rahastamine olla pimestatud vaid majanduskasvu näitajatest, vaid tuleb arvestada probleemide mitmetahulisusega.